

8-50-81

SANKARA

A VÉDÁNTA FILOZÓFIÁJA

és más bölcseleti rendszerek

FARKAS LŐRINC IMRE KIADÓ 1996

I. „Advaita katekizmus”³⁰⁷

Elméleti alapok:

1. E filozófia célja, hogy megmutassa a létforgatagból (*szamszára*) a megszabaduláshoz (*mókša*) vezető utat.

2. Létforgatagba kötöttségünk oka saját *nemtudásunk* (*avidjá*); igazi önmagunk (*átman*) nincs megkötve, s nem vándorol, örökké szabad.

3. A kötöttség kezdet nélküli, és bizonyos szabályszerűségek szerint működik, de csak addig, amíg meg nem szüntetjük a *nemtudást*.

4. Mivel a kötöttség csak a *nemtudás* miatt létezik, a megszabadulás akkor valósul meg, ha ellentéte, a *tudás* (*vidjá*) révén megszüntetjük.

5. A *nemtudás* működése, hogy látszólagos megkülönböztetéseket (*bhédá*) hoz létre, noha a dolgok valójában nem különböznek egymástól, hisz végső soron mindegyikőjük maga a *Brahman*.

6. Így az igaz megismerés azt jelenti: tudatában vagyunk, hogy minden megkülönböztetés téves, különösen a *tudó* és a *tudás tárgya* közötti különbségtétel.

7. A megszabadító *tudás* maga ez a *tudatosság* (*csit, anubhava*), amely mentes az alanyi-tárgyi megkülönböztetéstől, tiszta és közvetlen.

307 Potter: Encyclopedia of Indian Philosophies III. kötet alapján.

8. Igazi önmagunk maga ez a *Tiszta Tudatosság*, amely nélkül valójában semmit sem vagyunk képesek megismerni.

9. Ugyanakkor ezen önmagunk, a *Tiszta Tudatosság* nem különbözik a világ végső lényegétől, a *Brahmantól*; mert ha a *Brahmant* önmagunk tudatosságának alanyaként fogjuk fel, ez már magában hordozza az alanyi-tárgyi megkülönböztetést, ami pedig a *nemtudás* miatt jön létre.

10. Azt nevezzük *valóságos létezőnek*, amit nem kell elvetnünk mint téveset, vagyis nem kell felcserélnünk (*bádba*) valami „valóságosabban” létezőre – ellentétben a *nemtudásból* fakadó dolgokkal, amelyek helyett mindig egyre „valóságosabb” létezőket kell keresnünk.

11. A „valós”-ság fenti kritériumaiból következik, hogy a *Brahman* (igazi *Önmagunk*, a *Tiszta Tudatosság*) az egyedüli *Valóság (szat)*, mivel az mentes a *nemtudásra* jellemző megkülönböztetésektől, és mivel ez ama egyetlen dolog, amely nem cserélhető valami „valóságosabban” létezőre.

12. A *Tiszta Tudatosság*ot a *mélyalvás*ban tapasztaljuk meg, hiszen felfrissülve ébredünk; s ebből látható az is, hogy a *Tiszta Tudatosság* (a *Valóság*, a *Brahman* vagy *átman*) szintén maga a végső Üdv, illetve *Tiszta Öröm*.

Gyakorlati „előtétélezések”:

1. Mivel minden megkülönböztetés a *nemtudásból* fakad, bármit is állítunk pozitívan a megszabaduláshoz vezető ösvényről, az végső soron csak téves lehet, hiszen megkülönböztetésen alapul (ugyanis egy tulajdonság állításakor egyben kimondatlanul feltételezzük ellentétének létét is).

2. Ugyanakkor viszont egyes hibás nézetek kevésbé félrevezetőek, mint mások. A hibás nézeteket kritikusan szemlélve fokról-fokra pontosabbakra találhatunk.

3. Például az a nézet, hogy az okozat különbözik az okától (*aszatkárjaváda*), kártékonyabb, mint az a nézet, hogy az okozat lényegében azonos önnön okával (*szatkárjaváda*). Az utóbbin belül pedig az a nézet, hogy az ok maga alakul okozattá, (*pari-*

námaváda) kevésbé helyes, mint az, hogy saját maga látszat-létét mint okozatot anélkül hozza létre, hogy közben megváltozna (*vivartaváda*). Ugyanakkor viszont minden, az ok-okozatiságon alapuló nézet alacsonyabb rendű, mint a nem-keletkezés (*adzsá-tiváda*) tana, mivel az ok-okozati viszonyok, minden más viszonyhoz hasonlóan, magukban foglalják a megkülönböztetést, és így a *nemtudás* hatókörébe tartoznak.

4. Az a nézet, hogy a mérvadó ismeret külön igazolásra szorul (*paratahprámánjaváda*), kevésbé helyes, mint az a nézet, hogy a mérvadó ismeret önmagát igazolja; ugyanakkor mindkét nézet végső soron alsóbb rendű ahhoz a nézethez képest, hogy az igazságot ítéletekben nem lehetjük meg, és így senki sem juthat végső megértésre vagy a végső igazság megismerésére a *pramánák* (a mérvadó megismerés eszközei) révén.

5. Az *ateizmus* és az *agnoszticizmus* alacsonyabb rendű nézetek, mint az istenhit; az istenhiten belül pedig az egyistenhit helyesebb a többistenhitnél, de végső soron a *monizmus* magasabb rendű minden más istenhitnél.

6. A *lókájáták* („materialisták”) nézete alacsonyabb rendű azokhoz a tanokhoz képest, amelyek az *írásokat* elfogadják hitteles forrásnak. Ez utóbbiak közül azok a nézetek (*buddhista*, *dzsaina* és így tovább), melyek a *Védáktól* különböző mérvadó *írásokat* fogadnak el, alacsonyabb rendűek a *Védákat* elfogadó nézetéhez képest. Az utóbbiak közül pedig azok, amelyek azt tartják, hogy csak az *írás előíró* részei (*karmakánda*) a mérvadók (vagyis akik azt tartják, hogy az *írás* pusztán *előírásokból* (*vidhi*) áll), alacsonyabb rendű tanok azokhoz képest, amelyek szerint mind az *előíró*, mind pedig a *tényközlő* részek (*arthaváda*) mérvadóak. Ez utóbbin belül azok, akik azt tartják, hogy mindkettő a megszabadulásról szól – hogy a kötelező *előírások* és a közvetített ismeretanyag mindegyike közvetlenül szükséges a megszabadulás eléréséhez – alacsonyabb rendűek ahhoz a nézethez képest, amely azt tartja, hogy a két rész két különböző végcélra irányul: az *előírások* a mennybe juttatnak, a *tényközlő mondatok* pedig a *megszabaduláshoz*. Végeredményben az *írások* nem mutathatnak rá a *megszabadulás* kulcsára mint valami

pozitív módon meghatározhatóra, hiszen a dolog nyitja magá-
nak a *nemtudásnak* az eltávolításában rejlik, ami pedig negatív
lépés. Így tehát a legmagasabb rendű nézet az *apaváda*, vagyis
hogy a *Valóság* „*se nem ez, se nem az*” (néti néti).

A Védánta-fejezet szövege

1. Tömören elmondjuk a *védánta* tudományának tantételét. A többi filozófiai iskola követőinek tanai is túlnyomórészt ennek értelmét járják körül.

2. A *Brahman* megismerésére *avatott* bölcsek, akik erényesek és a *Brahmannak* átadták magukat, arra vágnak, hogy megismerjék a *Brahmant* – az „*Az vagy te*” és más hasonló mondatok igazi jelentését.

3. Aki képes megkülönböztetni az örök és a mulandó dolgot, nem vágyik a [rítusok és tettek] evilági és túlvilági gyümölcsökre, és rendelkezik a *nyugalommal*, az *önmegtartóztatással* és a *megszabadulásra vágyik* – az az *avatott*.

4–5. „*Az vagy te*”, és nem más. Az „*Az*” jelentése a Legfelsőbb Úr (*Brahman*). A „*te*” jelentése az előtted nyüzsgő [lények], állatok, halandók és a többi alsóbbrendű [teremtmény]. A „*vagy*” pedig az „*Az*” és a „*te*” által jelölt dolgok azonosságát állítja. [Ezt] kell felismerni, s az „*Ez az ember az!*”-hoz hasonló mondatokban levő azonosság szerint kell azt érteni!

6. Fogadjuk ezt el! De az „*Az vagy te*” és a többi mondat pusztán a sikeres magyarázat miatt hogyan ösztönözhetnék az embereket? Csak az *előírás* ösztönző.

7–9.a „*Az átmant kell megismerni!*” és a többi *előírás* által tevékenységre ösztönözött áldozókat dicsérik a valóságról beszélő *árunak* is e világban.

Az *átman* különbözik az *érzékelőerőktől* és a testtől, minde-
nütt jelen van és örök, s a különböző életcélokra irányuló cse-
lekvéseknek megfelelően [más-más] alakban tűnik fel. De így
a *Brahman kutatása* hiábavaló, mert az [„Az vagy te”] mondat
másra irányul!

9.b–10. Erre azt feleljük, hogy nem csak a *lin* [módban levő,
elvárást jelentő kifejezés] ösztönözhet cselekvésre, hiszen a hét-
köznapi [ember] akkor is cselekszik, ha ismeri a megvalósítás
módját, mellyel vágyott célját elérheti; [ahogy ezt például] a
„Fiad született!” és a többi hasonló, *nem előírás* formájú mon-
dat [mutatja].

11. Az „Az *átmant* kell megismerni!” és a többi [előírás]
megtalálható az *árunában*, [s így ezt] az útmutatást írják elő a
Brahmanra vonatkozóan azoknak, akik a *nemismerést* még épp
csak elhagyták elméjükkel.

12.–13.a Fogadjuk ezt el! A kívánatos dolgok elérésére
vezető rítusokat és a tiltott [tetteket] elhagyva, s az előírással rí-
tusokat végrehajtva tisztul meg az ember *belső szerve* (psziché-
je). Magától tegyen szert a *tudásra*, s ne foglalkozzon mesterrel
és az [„Az vagy te”] mondattal!

13.b Ez nem így van! Pusztán a rítusok révén nem válik tu-
dóvá az ember!

14–16. „A *tudás a mester kegyéből származik*” – így mond-
ják az *árunák*. A rítusok csak arra képesek, hogy az *értelem*
befelé forduló hajlamát felkeltsék, [s miután] céljukat elérték,
elenyésznek, mint esős évszak végén a felhők. Aki *avatott* a
Brahman megismerésére, és értelme befelé fordul, az a mester
[által kifejtett] „Az vagy te” mondat révén *kutassa a Brahmant!*
Az „Az vagy te” és hasonló mondatok célját újra és újra kifej-
tették.

17.a Akit a mester kegye elkerül, az az *átmant* nem ismer-
heti meg helyesen.

17.b–19. Az *átmanra* vonatkozó *nemtudásból* keletkezik az
öt elemből álló jelenségvilág. Hogy ez a testekből és világokból
álló hiú káprázat eltűnjön, fel kell ismerni, hogy az egész világ
a *Brahman* illuzórikus megjelenése. Az a gondolat pedig, amely
a *védánta* által kifejtett *átman*-tudással ellentétes, az *átmanra*
vonatkozó *nemtudás*, mely kezdet nélküli, [s azt a] finom- és
durva[testekkel azonosított] *átman* szintén áthatja.

20. Az *átmanból* az éter, abból a szél, a szélből a tűz, a tűz-
ből a víz, a vízből pedig a föld keletkezett. A földből a rizs és
a többi növény jött létre.

21–23.a A növényekből az étel, az ételből pedig az öt *burok*-
ból álló ember [jött létre], az ötössé-nem-létt [*finomelemből*
álló], a finom-lény vonásaival rendelkező ember pedig durvává
válk. Fajtáinak jellemzői: állati, emberi és isteni [jellegűek e
durvatestek], mert az erényes [tettek] túlsúlya isteni létállapotot,
a nem erényes [tettek túlsúlya] állati létállapotot eredményez,
egyensúlyuk pedig emberi állapotot [hoz létre]. Ily módon [a lé-
nyek létállapota] tetteik szerint háromféle lehet.

23.b–26.a A bőr, a vér, a hús, a zsír, a csont, a velő, a férfi-
mag; ezen hét rész alkotja az étel módosulatait. A férfi, illetve
női nem pedig nem spontán módon [alakul ki]. A férfimagnak a
méhben való túlsúlyakor férfi, a női magnak túlsúlyakor ily mó-
don nő [fogant], ezek egyensúlyakor pedig az anyának mindig
hermafrodita [gyermek] születik. A velő, a csont, az ín a fér-
fimagból, a bőr, a hús és a vér a női magból [jön létre]. Ezt az
apától és anyától származó [fent felsorolt] három-három [testi
alkotót] mondjuk a hat buroknak.

26.b–29.a Az éhség, a szomj, a bánat, a balgaság, az öregség és a halál a hat „gyűrődés”, s az *életszélben*, az *értelem*ben és a *testben* vannak páronként. Az „*Öt-burok*” tanban tévednek ellenfeleink azzal kapcsolatban, hogy mi az *átman*.

Az *ételből*, *életszélből*, *elméből*, *tudatból* álló [*burok* ugyan]-úgy az *átman* burka, és az *örömből* álló *burok* is [hozzájuk tartozik]; [ezeket] mondjuk az öt *buroknak*. A „*maja*” képzőt [itt] „*módosulat*” értelemben használjuk; az „*örömből* álló” [kifejezés azt csak] megismétli.

29.b–31. Bizony a *lókájata* a *testet ételből álló átmannak* fogja fel. A *testek* által határolt *életszélből álló [burkot]* ismerik az *árhaták* (*dzsainák*) [*átmanként*]. A *buddhisták* pedig a *megismerésből álló [burkot]* fogják fel *átmanként*, és nem valami mást. Némely *Véda-hívők* az *örömből álló [burkot]* mondják az *átmannak*, az *énképzetet* lényegnek tekintő pedig valószínűleg az *elméből álló [burkot]* mondja [az *átmannak*].

32.a Az *átmant* ismerők véleménye szerint az *átmant* úgy kell felfogni, mint ami nem cselekszik.

32.b–33. Azt, hogy valaki cselekszik, a *Tettekről Szóló Résszen* alapulók és az *Istenekről Szóló Részhez* folyamodók szerint feltétlenül el kell fogadnunk, mert ellenkező esetben a rítus nem éri el a célját. „*A pap ily módon tavasszal szentelje fel a tüzeket!*” – bizony az *előírásban* [ez áll]!

34–35.a Ki az, aki *avatott* a rítusra? A *test* vagy az *átmantól* különböző valaki? Mivel a *test* nem tudatos, így nem alkalmas arra, hogy a mennyet kívánja vagy bármi mást, valamint mulandó is, így nem ő lesz a cselekvő e rítusban.

35.b–36.a Az *átman* számára a *pap* és a többi *születési osztály* nem létezik. Bizony a *születési osztály*, *varna*, *életszakasz* és *állapot* megkülönböztetések fölött áll *Az*.

36.b–37.a A *testen* és a *testet birtokló [átmanon]* kívül senki más nem létezik. Ennélfogva csak *fiktív cselekvőt* foghatunk fel e rítusban!

37.b–38. Mikor az öt *burokról* sorra elmondjuk: „*Ez sem az, ez sem az!*”, ami [ekkor] feltűnik, az a Legfelsőbb *Brahman*; ellenkező esetben pedig ez a *nemtudás* is *Öbelőle* [jön létre], s az *átman* önformáját elfedve, a *nemtudás rávetítésekkel* díszíti fel *Azt*.

39–40. Az „*énképzet*”-nek nevezett *rávetítésnek* mindig tett a gyümölcse, mivel vágytól [hajtva cselekszik]; ez a gyökere az egész illúzió[-természetű világ]nak, s emiatt válik lehetségessé a szenvedés is, s [az „én”] állandóan végzi mindenki számára a világi és védikus tevékenységeket, amelyek a „*mérő-mérés-mérendő*” stb. szerint különböznek, [mintha ezen három aspektus megkülönböztetése] valóságos lenne.

41–42. De a tevékenység és ragaszkodás nélküli, csupán *tudatból* álló független *átman* tevékenysége semmiképp sem fakadhat önmagából! Az érzéketlen *énképzet*, melyre a tudatosságot csak rávetítjük, [az, amely] észlel öröktől fogva, s mivel valami mást vetítünk rá, ama másik dolog tulajdonságaiban tűnik fel.

43–45.a Az *énképzet* rész ott kettéhasadt; a cselekvés alapját az *életszél* képezi, a tudást hordozó másik részt *értelemnek* és *elmének* mondjuk. A *belső szervnek* mozgást és más [tevékenységet] is kell végeznie; a *pránából* és a többi *életszélből* lesz az öt [másodlagos] szél; a tevékenység szétválása szerint ugyanúgy [elkülönülnek] a szervek, melyek kapui a beszéd és a többi [cselekvőerő]. Az *értelem* és az *elme* egymástól különböző teendői miatt itt a kettős *belső szervet* alkotja.

45.b–47. Ha maga az egyedüli *átman* mutatkozik közvetlenül az „én”-tudatban, akkor a „*sovány vagyok*” gondolatban is az Egyedüli tűnik fel? Ezt ne mondd, hiszen ahogy itt a „*sovány*” és a többi [tulajdonságot] nem az *átman* tulajdonságainak fogjuk fel, mivel láthatók, ugyanúgy a boldogság és a többi [állapot] is a testre jellemző, s így ezek sem az *átman* tulajdonságai; az *átmant* ismerők szerint a *tudótól*, a *megtudástól* és a *tudás tárgyától* egyaránt különbözik az *átman*!

48–51.a A más filozófiai iskolákhoz tartozók [véleményét] elvetvén ilyen a *bizonyítandó [átman]*: nem állíthatja senki, hogy ő maga *átman* nélküli tárgy, [hiszen, hogy] „*korsó vagyok*”, illet semki sem tapasztal; [továbbá] mivel [a test] rendelkezik formával és más [tulajdonságokkal], mivel látható, mivel érzéketlen, mivel az anyagi elemekből épül fel, és akár az ételt, a kutya és más [állatok ugyanúgy] megeszik, azért a test nem az *átman*, [s azért sem,] mert a tudatosság test nélkül is megvilágítja [a tárgyát]. Emiatt az „*ételből álló*” test nem az *átman*, [mint ahogy azt] a *lókájáták* állítják.

51.b–54.a Valamint az *életszél* sem az *átman*, mivel levegő [jellegű] szél, és mert a külső szélhez hasonlóan érzéketlen; és a [cselekvő- és érzékelő]erők sem az *átman*, mivel [csupán] eszközök, akár a mécses; és az *elme (manasz)* sem az *átman*, mivel csapongó, s mivel a *mélyalváskor* nem létezik; és mivel [a *mélyalvás*] boldogságban végződik, azért a *boldogság* az *átman* valódi formája! Az *ételből álló átman*t felölti az *életszél*, az *életszelet* az *elme*, az *elmét* pedig a *Lét-Tudat-Öröm-Főpásztor Legfelsőbb Átman* hordozza.

54.b–57.a Amikor az *átman* a külső [érezkelő]erők által önmagával mintegy szemközt levő tárgyakat tapasztal, akkor az *átman* a *visvának* nevezett *ébredés* állapotában van. Amikor a külső [észlelő]erők révén felfogott tárgyakat kizárólag az *elme* által tapasztalja, akkor ismerhető meg *álmok* formájában a *Legfelsőbb Átman taidzsaszának* nevezett [állapota]. Amikor a *nem-*

tudás sötétsége által gyötört *elme* az *átmanon* alapul, akkor a *prádnának* mondott, *örömként* felfogott *mélyalvás* állapota ismerhető meg.

57.b–58.a Az alvásban is jelen van a *lélegzet (prána)*, hogy eloszlassa a tévedést, s nehogy halottnak higgyék [az alvót], hiszen egyébként megennék a kutyák vagy más [állatok], vagy halotti máglya tüzeiben szentelnék meg [a holtak hitt testet].

58.b–59.a Bizony, a *mélyalvásban* is valóban jelen van az *öröm*, s ezért a felébredt [ember] így véli, mikor visszaemlékezik: „*Boldogan aludtam!*”

59.b–60.a Fogadjuk ezt el! Viszont mivel [a *mélyalvásban*] nincs tárgya [az örömnél], ama boldogság sem érzéktárgyakból születik. Mivel [csak a *mélyalvásban*] tapasztalható, így nem velejárója [minden tudatállapotnak], s így, ha nincs jelen a szenvedés, azt már összetévesztik a boldogsággal.

60.b–64.a Mivel a [boldogság] ellentétpárját nem észleljük, a *mélyalvásban* a szenvedés [maga] ez az ellentétpár. Hiszen bárminek a *nemléte* akkor is észlelhető, ha ellentétét nem tapasztaljuk. [Mert] amikor újra kérdezik [az álomból felébredtet], a másoknak minden [dolog] *nemlétét* mondja el. Ilyen logika szerint az érzések tapasztalásának hiányát tapasztaljuk meg!

Erre mondjuk bizonyító erejű válaszként: „A felébredt nem a szenvedés hiányát tapasztalta meg, [hanem a boldogságot], így az alvó nem lehet szemtanú semmilyen észlelés hiányát illetően!” A *nemlétnek* mondott *pramána* pedig nem is létezik *Prabhákara* véleménye szerint, s a *naijájikák* szerint a *nemlét* nem múlja felül a *tapasztalatot*.

64.b–65. „A boldogságtól-szenvedéstől és a többi ellentétől való megszabadulás után a megszabadult [*átman*] a kőhöz hasonló állapotba kerül.” Az *átmanról* fecsegő ostoba ellenfél mit

nem mond még? Az örök öröme *átman* a *nemismerés* szemtanúja.

66–68. Ily módon azt mondják az opponensek, hogy sok *átman* van a testekben; hiszen ha egy [*átman*] lenne az összes testben, akkor bármely ember halálakor mindenki meghalna, mikor valaki születik, mindenki megszületne, s mikor cselekszik valaki, mindenki cselekedne. Ugyanígy ellentétes tulajdonságokat látunk mindenki esetében, s emiatt azt állítod, hogy minden testben különböző *átman* van, mert látod ellentétes tulajdonságokat; s ezért azt mondod, hogy sok lélek van.

69–71. a Az ellentétes tulajdonságok hol láthatók, mondd: a testben, vagy az *átman*ban? Ha a testben, akkor azt bizonyítottuk, hogy sok test van; és vajon ezzel az *átman* tekintetében [bizonyítottunk-e] valamit? Ha pedig a [tiszt] *tudatosság*hoz hasonló lényegű Egyedüli *Lélek* tűnik soknak, [akkor ezen illúzió] ugyanúgy [keletkezik], ahogy az egy Hold soknak [látszik] az ivócsészék [vizé]ben. Szerintünk így tűnik fel az egy *átman* a sok testben.

71. b–75. Az *átman* különbözik az öt *buroktól*, a hat állapottól, a hat „*gyűródés*”-től, a test, a [cselekvő- és érzékelő] *erők*, az *elme*, az *értelem*, az *életszél* és az *énképzet* nélküli egy, [mégis] benne van minden testben; változás nélküli, foltatlan, örök, nem cselekvő, önfényű, mindenhol jelen van, nem tapasztaló *Brahman* az *átman*, mely *gunák* nélküli, tiszta, csak-tudat-testű, s ez alapvető természetét alkotja; és [mikor] a *nemtudás* határozza meg, mint cselekvő, élvező, s a szenvedélytől és hasonlóktól szennyezettként [jelenik meg]; az *énképzettől* a testig bezárólag mint szennyezett formájú [látszik], ahogy határozmányá által lehatároltan és a nyolcas kötés által elfátyolozottan, a *Brahmától* a fákig [terjedő lényekben] vándorol, a tettek hatalmát követve.

76. A *rítusok* révén az *atyák világát* és a többi üdvös helyet, a *tilalmas tettek* révén a *poklot* és a többi nyomorúságos helyet, a *tudás* révén pedig a *Brahmanban* való feloldódást érhetjük el; s aki a *tudással* nem rendelkezik, az bizony hitvány sorsra jut.

77–78. Egy csak a *Legfelsőbb Lélek*, [aki az istenek, emberek és állatok] három világát önmaga hozza létre. Mivel a megkötött-megszabadult és a többi állapot kettőssége rá is jellemző, ezért az *áalomhoz* hasonlóan küszködésre jut, avagy sok, a *létforratagban* és a *nemismerésben* részesülő *egyéni lélek* [ként tűnik fel]; de mivel a *nemtudás* kezdet nélküli, [a *nemtudás* és az *egyéni lelkek*] nem függenek kölcsönösen egymástól!

79. Mivel az *egyediség* különbségét [megtapasztaljuk], ezért helyes ez a kettősség[et elfogadó] alsóbb tan: ha *összességként* tekintjük [a világot], akkor egységet, ha *egyediségként*, akkor pedig sok [lelket látunk].

80. Az anyag és az *átman* kapus-kaputlan viszonyainak tanúja [az *egyéni lélek*, amely] az *ismeret* és a *nemismerés* különböző formáin végighaladva állandóan mindentudóvá lesz.

81–82. A *mélyalvásban* és más [tudatállapotokban] csak illúzióból álló, díszes *nemismerés-álca* [takarja el az *egyéni lélek* valódi természetét]. A másik születésében tapasztaltakra is képes visszaemlékezni, s ennek fokozatait a visszaemlékezés megléte szerint különbözteti meg: róla azt gondolják, hogy túllépett az öt állapoton, helyesen ismer meg, és ismeri a *Brahmant*.

83–84. „*Mérvadó tudásra vezet*” – csak ennyi a *pramána* általános jegye; pontosan meghatározva fajtáit azt kétféleképpen gondoljuk. Vagy: „*A nemtudás megszüntetője*” – ennyi a *pramána* jegye; részlegesre és maradéktalanra tagolva így azt (a *pramánát*) kétféleképpen gondoljuk.

85–87.a Az „Az vagy te” és hasonló mondatokból ered [az a *pramána*, amelyik] a *nemismerést* maradéktalanul eltávolítja. A *tapasztalat*, a *következtetésnek* mondott, az *analógia*, a *hagyomány*, az *implikáció* és a *nemlét*; [ezek] a *pramánák*, s éppen hatan vannak. Nevük: *praxis*hoz kapcsolódó, és így nem az *átmanra* vonatkoznak. Így jellemzik [az *átmant* az azt ismerők]: önmagát felfogó, mérhetetlen, beszédet és *elmét* felülmúló.

87.b–88.a Az *aranycsíra-elmélet* pedig nem nagyon különbözik a *védántától*. *Tiszta Örömmek* a *purusát*, *nemismerésnek* pedig a *prakritit* gondolják abban a rendszerben.

88.b–89.a Az *ismeretről* így azt állítják, hogy kétféle, mivel befelé, illetve kifelé fordulóra válik szét; az *öröm* felé fordul a belső, a külső pedig a külső tárgyak felé.

89.b–90. Az *átman* *nemismerésének* megnyilvánulása az öt *durva*-és *finomelem*. A öt *finomelemből* jött létre a „*belső szerv*” (*antahkarana*) öt része: az *elme*, az *értelem*, az *énképzet*, a *tudat* és a *felfogás*.

91–92.a Az *énképzet* a *földből*, a *felfogás* az *éterből* született; a *szerv* e [két része] tűnik cselekvőnek. Az *értelem* *tüzes*, a *tudat* *vizes*, az *elme* a *szélből* jött létre.

92.b–95.a A *földnek* és a többi elemnek öt *gunát* tulajdonítanak.

Az *énképzet*, a *prána*, a *szaglás*, a *szag* és a *végbél* a *földből* [keletkeztek]; a *tudat*, az *apána*, a *nyelv*, az *íz* és a *nemzőszerv* a *víz gunái*. Az *értelem*, az *udána*, a *szem*, a *forma* és a *lábak* pedig *tüzesek*. Az *elme*, a *vjána*, a *bőr*, az *érintés* és a *kéz* a *szél gunái*; a *felfogás*, a *szamána*, a *fül* a *hang* és a *beszéd* az *éterből* születtek.

95.b–98.a Minden egyes *finomelemből* öt-öt más *guna* jött létre. A *csont*, a *bőr*, a *hús*, az *ér* és a *haj* a *föld gunái*; a *vizelet*, a *nyálka*, a *női mag*, a *férfimag* és a *velő* pedig a *víz gunái*.

Az *alvást*, a *szomjat*, az *éhséget*, a *párosodás* [*vágyát*], a *tunyaságot* a *tűzből* születettnek ismerjük, a *járás*, az *átkelés*, a *mászás*, a *felkelés*, a *megállás* pedig a *szélből* [jöttek létre]. A *vágy*, a *harag*, a *mohóság*, a *félelem* és a *balgaság* pedig az *éter gunái*.

98.b–99.a S az *aszкета útját* is elmondta *Krisna Uddhavának*; ez a *Sri Bhágavatam* című *puránában* található.

99.b–c Ezt a *Minden Nézetek Tantételét*, melynek végső [igazsága] a *védánta*, e jól összefoglalt [művet s annak minden fejezetét] sorra meghallgatva, a lényegét meglátó valóban meseter lesz a Földön.

Így szólt a Tiszteletreméltó *Sankara* mester által írott *Minden Nézetek Tantételeinek Összegzésében* a *Védánta-álláspont* című fejezet.

Íme, így a *Minden Nézetek Tantételeinek Összegzését* befejeztük.